

NOĆNI ČUVAR

Prevela
Dijana Radinović

■ Laguna ■

Naslov originala

Jayne Anne Phillips

NIGHT WATCH

Copyright © 2023 by Jayne Anne Phillips

Translation copyright © 2025 za srpsko izdanje, LAGUNA

Mojim dedovima

*Voriku Filipsu (15. 9. 1886 – 1. 8. 1919)
iz Roring Krika u Zapadnoj Virdžiniji,*

*Džejsu Vilijemu Tornhilu (31. 7. 1867 – 21. 8. 1943)
Iz Bakhenona u Zapadnoj Virdžiniji,*

*i babi Dženi, baba-tetki moje babe Frejs Bojd Tornhil,
koja je dočekala svog muža kad se 1865. vratio kući
iz zloglasnog zatvora Libi*

Sadržaj

Prvi deo 1874.	11
Drugi deo 1864.	57
Treći deo 1874.	147
Četvrti deo 1864.	301
Epilog 1883.	307
<i>Izjave zahvalnosti</i>	<i>319</i>
<i>Ilustracije</i>	<i>321</i>
<i>O autorki.</i>	<i>323</i>

„Zanima me šta podstiče i omogućava ovaj proces ulaženja u ono od čega se neko otuđio.“

TONI MORISON, *Playing in the Dark:
Whiteness and the Literary Imagination*

„Zapadna Virdžinija je odavno trebalo da bude zasebna država. Istok je na ovaj deo zemlje zapadno od planina uvek gledao kao na teritoriju u periodu dečaštva... Naša zemlja je dete pobune; ipak naš mir, prosperitet i sreća i ... mir cele zemlje [zavise] od brzog suzbijanja ovog pokušaja da se zbaci Vlada naših očeva; i moja je dužnost, čim se ova ceremonija završi, da odmah krenem u pomoć saveznim vlastima u njihovim naporima da zadrže njegovu razornu ruku.“

GUVERNER ARTUR I. BORMAN,
Govor na inauguraciji, država Zapadna Virdžinija,
Viling, Zapadna Virdžinija, 20. jun 1863.

„Ne mogu da vam dočaram ni polovinu užasa koje sam video, a postali su toliko uobičajeni da više čak i ne bude užas.“

PORUČNIK ČARLS HARVI BRUSTER,
Deseta pešadijska jedinica Masačusetsa, maj 1864,
*The Civil War: The Final Year, Told by Those
Who Lived It*, priredio Aron Šijan-Din

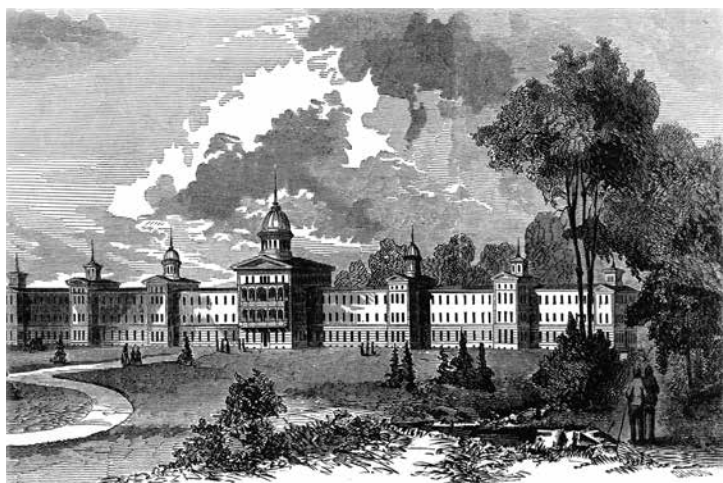
„Kažem da je sav u nama, ceo rat.“

DENIS DŽONSON, *Tree Of Smoke*

PRVI DEO

1874.

Državna umobolnica za 250 pacijenata

KOD DUŠEVNIH BOLESTI najbolnije je to što su mnogi primorani da napuste porodicu zarad lečenja; što svaki luksuz i uteha koji bogatstvo ili najnežnija ljubav mogu da pruže najčešće nisu ni od kakve koristi... Svaka bi država morala da se vodi osnovnom ljudskošću i izdvoji pozamašna sredstva za sve svoje duševne bolesnike... a posebno za one siromašne.

DR TOMAS STORI KIRKBJAJD, 1854.

O izgradnji, organizaciji i opštem uređenju bolnica za duševne bolesnike

Konali

PUTOVANJE

April 1874.

Popela sam se na taljige, a tata me je poseo pored mame, svi smo seli na klupicu.

Uhvati je za ruku, rekao mi je, kao što voli. Pribij se uz nju. Drži je.

Videla sam kako se saginje i privezuje njen članak za svoj. Bilo mi je toplo jer me je naterao da stavim kapicu, da mi koža ostane lepa i da mi se ne stvore bore u uglovima očiju. Za slučaj da jednog dana ipak stasam.

Pričaj joj, kazao je. Reci da će joj se dopasti tamo gde ide. Da je to mnogo lepo mesto, kô zamak s kulom. Kaži joj.

Svideće ti se, mama, kazala sam. Mnogo je lepo, kao zamak sagrađen od kamena.

Reci joj za palme.

Palme u saksiji, mama, i plišane sofe, kao u gradskom hotelu.

I ne zovi je mama, kazao je. Zar ne vidiš kako je obučena?

Nabavio je haljinu od jednog udovca koji je poklanjao stvari pokojne žene: njenu tkanu putnu torbu i odeću, pod-suknje, svileno rublje, suknje, satensku bluzu i žaket sa puf rukavima, i mrežicu za kosu sa bisernim češljicom. Naša komšinica je podigla maminu tamnu kosu i uvila je baš kao sa stranice *Godijevog ženskog časopisa* koju smo držali prikucanu na zidu.

Znaš kako treba da je zoveš, kazao je. Nemoj da zabrljaš.

Rekao si da je zovem gospođica Dženet. Iako se ne zove tako.

Sad se zove. Staro joj ime neće doneti dobra. Ona je fina žena sama na svetu. Zovi je imenom.

Hoću, samo minut. Da povratim dah.

Ali zagrlila sam je. Tako je jako stiskala koleno da sam osećala kako se trese. Zadihala sam se jer sam nosila bebe komšinicama. Jedna je rekla da će uzeti dečkića jer je prohodao i progovorio, a i malenog ako joj damo oba dečaka. Druga žena reče da će uzeti malu, pa sam morala dvaput da idem, da vučem kolica s vrećama brašna i soli. Pretpostavljala sam da ćemo se danima zadržati pošto putujemo u Veston. Tata je spakovao kovčeg i poneo prostirku za spavanje. Ja sam ponela kožnu vrećicu sa lepom dugmadi za haljine, tutnula je ispod vunene jakne. Obukla sam pantalone kao da sam pošla da nahranim kokoške.

Tata, ko će hraniti kokoške dok nismo tu i skupljati jaja?

Ona komšinica, kazao je. Što je uzela malu.

Mama nije bebama nadenula imena. Tako smo ih i zvali, bebe, a ona je sve troje dojila. Blizanci su imali svega dvanaest nedelja. Obeležavala sam ih, precrtavala svaku nedelju od prvog februara. Te večeri smo ih doneli na ovaj svet, tata i ja, a on im je presekao pupčane vrpce vrelim nožem. Niko nije došao da nam pomogne. Čak ni Dervla, naša komšijska baka s grebena iznad – tata joj je zabranio da nam prilazi.

Mama je pravila buku, ispuštala zvuke i reči. Nadala sam se da će posle pričati normalno, kao što je pričala pre nego što je tata došao, mnogo pre, činilo se. Ali ona je od tada samo ispuštala te zvuke i ležala u krevetu. Donosila sam joj bebe iz fioke, u koje sam stavila čebad. Imala je toliko mleka, grudi su joj bile tvrde kao kamen i pucale joj iz odeće, pa sam na kraju ostavila bebe na krevetu da sisaju. Ono starije je tad već prohodalo, ali se i ono uvlačilo u krevet, pa dohvatilo sise.

Put je vodio čas kroz sunce, čas kroz hlad. Rano proleće, uz visoke borove dizala se studen.

Pričaj joj, kazao je tata, kô što sam ti rekô.

Ima kula sa satom po kome se vodi ceo grad, kazala sam joj. I veliki travnjak s ribnjakom. I staze i cvetne leje.

Tad smo imali kravu, pa sam joj davala mleko sa umućenim jajetom. Tu i tamo izgovorila bi pokoju razgovetnu reč. Zvonce, kazala bi, ili guska. Igra poput one papir, kamen, makaze. Ili je htela zvonce. Dala sam joj praporac sa ama u šupi, ali ona ga je samo položila kraj sebe. Guske nije bilo. Jurcala sam da promenim pelene, potopim ih i operem, pa ih okačim kao zastave na žici na tremu.

Zovi je po imenu, kazao je.

Gospođice Dženet, svideće ti se da se šetaš stazama. Tamo su fine žene. Svako ima svoju sobu, kaže tata. Kao u hotelu. Nema više kućnih poslova. Svež hleb i puter. Imaju svoju pekaru i mlekaru, a hranu nabavljaju svežu od farmera. Kukuruz, paradajz, meso.

Mama nije radila po kući, odavno već nije. Okretala je glavu dok smo se vozili, polako bi nagla lice na jednu pa na drugu stranu. Minduše koje sam našla u džepu njenog žaketa imale su malene kićanke koje su joj se slagale uz gornji deo haljine i ona je osećala kako joj te zlatne rese dodiruju vilicu.

Držala se tako pravo i sedela tako mirno osim što bi ustala i pošla tamo gde je povedeš, pa je izgledala ponosito. Kao da je ništa ne dotiče. Sigurno mu je to dalo ideju, i udovac koji je hteo da se reši odeće. A i to što se krava razbolela. Nije mogla da ustane, a ja nisam imala kad da se popnem gore do Dervle i uzmem neki njen odvar od korenja ili srži. Tata nije bio kod kuće po ceo dan i vraćao se uveče iz grada s petrolejem, hlebom i sirom. Ili bi ostao u šumi da lovi. Zečeve, fazane, ćurke. Odeću je nabavio u gradu. U pravi čas, kazao je, a onda se sve tako brzo pokrenulo i bebe date na staranje da ona može da se odmori.

Dolazićemo da te obilazimo, gospođice Dženet, kazala sam. Čak i bebe. Dovodićemo ih da te vide, lepo obučene. A ti ćeš se odmarati dok rastu.

Sad više nema potrebe da brine ni za kakve bebe, rekao je tata. Pa stao da zvižduće neku pesmu.

Pribila sam se uz mamu, spustila joj glavu na rame, a ona se pribila uz mene, spustila mi lice na teme. Tako smo ponekad noću spavale. Volela je da stavi jastuke iza sebe i da ja budem tu uz nju, da uzmem bebe. Kola su se truckala i ja sam zaspala, snovi su mi se raspršili u pramičke svega što je htela da mi kaže, a nije imala snage. Spavale smo tako, skupljene kô školjke, dok se sunce spuštalo na nebu i s polja se dizao letnji suton. Danas je bio april i to sam znala čak i kad su kola zaškripala i zaokrenula, a on skrenuo s puta. Klonio si se tad puteva ako staneš, sklanjao se s vidika kad napustiš okrilje planine. Osetila sam hlad bukve pod kojom je stao i pre nego što sam otvorila oči, bukve tako velike da je pružala zaklon širok poput cirkuskog šatora, dugačke grane koje su rasle sve do zemlje. Mlada trava pod njom bila je meka i zelena poput vilinske.

Mogli bismo ovde da živimo, kazala sam.

Podglavio je točkove i vezao konja da pase. Onda se našao kraj mene i prebacio nju pozadi. Dao mi je vrećicu sušenih jabuka. Eto ti večere, kazao je. Sedi tu i gledaj pravo. Da se nisi čula.

Osetila sam kad ju je plegao, kako se namešta na njoj, i čula ga kako joj otkopčava odeću. Gurnula sam joj pod haljinu čiste krpe, poslednje pelene. Bez mleka na onoj finoj odeći. To mu je bilo važno. One bebe sad plaču za njom. Čula sam kad je tiho uzdahnula, taj je zvuk ispuštala kad bi je snažno zasisale. Njihove bi bele pesnice lutale po njoj dok ne bi raširile prste, no sad su njegove ruke bile na njoj, i njegova usta dok je uzimao njihovu hranu. Lice mi je gorelo. Nisam videla ništa ispred sebe i činilo mi se da čujem bebe kako zavijaju preko polja. Grane bukve su se zanjihale na jednom delu pa na drugom, zaklanjajući sve od pogleda. Ubrzo su kola počela da se ljuljaju i poželega sam da siđem. Htela sam da se pomerim, ali sam čula njegov prigušen šapat: *Ne mrdaj*. Nisam znala je li to rekao njoj ili meni. Viđala sam ponekad kako se stvari menjaju, kako postaju čvrste, jasne i čudne. Upravo sad, blesnule su mi niti semena na lebdećim pramenovima, podižući krošnju drveta u uzburkanom talasu, za šta sam znala da ne može da se desi sem u mojim očima. Polja su se tad pozlatila, a trava je blesnula i postala oštra. Blistave vlati vukle su sumrak, povlačile ga nadole, ispaljivale crvenu, plavu i crvenu dok me naposljetku nije probola blistava bela u tim bojama.

* * *

Ležala sam poleduške pored nje kad sam se probudila, a nebo se skroz smrklo. Njena glava na mojim grudima bila je topla i čvrsta kao stena na suncu. Zapitala sam se da nije grozničava, no ja sam bila hladna što sam bila nepomična,

i mirne glave. Dešavalo mi se da tako zaspim i probudim se gde sam bila, samo bi vreme prošlo, malo ili mnogo. Vreme koje sam izgubila a da to nisam mogla znati. Tamo je bilo pusto, ali puno i kao da lebdiš i brisalo je svaku bol. Dervla je govorila da tako sebi pružam ono što mi je potrebno, da nikad nisam imala takve „počinke“ dok tata nije došao. Čak i kad sam se probudila, bila sam tako spokojna da sam morala da pomislim da se pomerim. Nad nama su bile samo zvezde, ništa sem zvezda na nebu crnom kao mastilo jer smo bili na otvorenom putu. Uto sam poletela gore, ka noćnom nebu, koje kao da se povlačilo, okretalo kao šolja. Zvezda padalica je preletela preko ruda Velikih kola. Videla sam Orionov pojas i sklonila mamu sa sebe da ustanem i potražim Betelgez i Belatriks. Znala sam sazvežđa ako bih ih pratila pogledom, da ih vidim cele kao slike na tanjiru.

Uto me je pozvao sebi. Konoli, kazao je, dođi.

Sela sam pored njega. Drhtala sam od hladnoće i sva se skupila, pa obukla onu vunenu jaknu. Rekoh mu da mi je žao što se nisam lepše obukla.

Dobra si i takva, rekao je tata.

Putovali smo preko golog brda, a polja što su se pružala dokle pogled seže bila su ravna i kao ostrižena. Neko ih je spalio, pokupio letinu i ostavio strnjiku. Spalio, a ne pokosio. Neka je štetočina ili gljivica mogla da napadne useve, pa da ostavi otrov za sledeće. Ratari su sve zapalili bakljama. I to pre više dana, reklo bi se, ali nije bilo kiše da odagna smrad. Mirisalo je na spaljeni kukuruz i vlagu iz zemlje, miris što se u magli i rosi dizao iz tla i širio sprženim vazduhom. Put kroz polja bio je pust, prašnjav, žuteo se na mesečini.

Podseća me na rat, rekao je tata. Baš je samotno kad je sve spaljeno i mrtvo dok ti pogled seže. Tako smo to radili, isterivali ih vatrom.

I oni su nas, kazala sam.

Jesu, kazao je, al' vas nikad nisu našli, tamo na onom grebenu.

Nisam rekla da nas jesu našli, i to ne znam koliko puta. Mama bi me sakrila u trap, jednom sa pregršti šargarepa koje je iščupala iz zemlje dok smo bežale. Ne izlazi ni po koju cenu dok ne dođem po tebe! I ubacila me unutra. Rekla mi je, dok je još govorila, da nikad ne pričam o ratu. Ko god dobio, ne treba pričati o tome šta se dešavalo. Secesionisti su izgubili, znala sam, a abolicionisti dobili, ali svi su bili istrošeni, izgubljeni ljudi.

Ona mala brvnara, rekao je tata, duboko zavučena. Nema šta da se vidi sem guste šume i strmine. Nigde nijedne ravnine da nešto uzgajaš. Ne znam kako ste opstale.

Mama je imala veću baštu, kazala sam, u delovima, posvuda. Dve krave i više kokošaka nego sad, a žene iz sedstva su se trampile. Dervla je taljigama odlazila u grad i prodavala korenje i odvare.

Rekoh ti da ne pominješ tu babu, kazao je tata.

Samo hoću da kažem, mama nije bila kakva je sad.

Jes' tako, kazao je. Pa... ponekad napetost popusti i ono što se držalo se raspadne. Dobro je što sam naišô.

Škriptanje kola dok su se vukla putem bilo je uspavljujuće. Kad god bih razmišljala o tome, nisam mogla da se setim kad je došao kući. Sećam se da je negde u to vreme bio priređen doček u crkvi, piknik sa zastavama po drveću i sviralom i dobošem. Ali to nije bilo to. Otkad je on došao, nismo prilazili crkvi.

Imam par stvari da ti kažem, rekao je. Devojčica koja još nije dobila mesečnicu ne može da zatrudni. Ni žena koja doji ne može da zatrudni. Gospođica Dženet neće zatrudneti.

Ali jeste, kazala sam. Kad je dečkić bio mali i sisao.

Dečkić se već pridizô. Imô je šest meseci. To je bilo prekasno. A sad nije prekasno. Oni maleni se još dugo neće pridići.

Nisam rekla ništa, samo sam gledala napred, ka okuci na putu.

Taj dečkić, kazao je i nasmejao se. Kao divojarac! Hoda i trtlja tako mali. Moj je, nema šta.

Svi smo mi tvoji, kazala sam.

U daljini se ukazala skupina stabala, duguljasta hrpa oblika. Uspravljala su se sa obe strane puta kako smo im se primicali.

Dao mi je usnu harmoniku iz džepa. Sviraj mi nešto, ali sasvim tiho, kazao je.

Zasvirala sam *Camptown Races*, lagano kao himnu, tako da samo mi čujemo.

Zadrži je, kazao je. Sviraš je bolje od većine.

Još pre nekog vremena smo sišli s planine u dolinu. Tu su rasle vrbe, jedna za drugom, puštale tanane grane do zemlje. Bili smo na čistini, a spaljena polja su se prostirala iza nas.

* * *

Oblaci su se odigli sa zemlje kad smo se primakli zori. Zvezde su izbledele, sve sem jedne il' dve. Mama će biti sasvim sama. Neću biti tamo da čujem kad izgovori moje ime i druge reči koje je povremeno izgovarala. Da me samo nije onako požurio, mogla sam da joj ponesem njene knjige, da je podsećaju na kuću. Donete *ovamo* u bisagama, rekla je. Ali mamine knjige su bile i moje – napisala sam *Konali* na svakoj i sad ih pobrojala u glavi:

Moj komplet Mekgafijevih čitanki, koji je bio njen.

Rečnik g. Noe Vebstera. Otvoriš neku stranicu, pa odabereš reč zatvorenih očiju.

Naša Biblija.

Mitovi iz starine, Minotaur i Kiklop, prvi se mota po
mračnim pećinama, drugi oslepljen.

Vodene bebe: Bajka za kopnene bebe, vilini konjici i brza
pastrmka i mali Tom.

Moj Vordsvort.

Moj Tenison.

Moja Istorija Američkih država.

Oliver Twist g. Čarlsa Dikensa.

Božićna priča od istog g. Dikensa. Igrali smo delove
svakog Božića, a Dervla nam je bila publika.

Ezopove basne.

Šekspirovi soneti. Mama je neke znala napamet i učila
me da čitam reči.

Geografije sveta.

Sazvežđa i njihove priče.

A zvezde su sad nestale. Dervla je stalno govorila da može da me vidi kroz njih. Svirala sam usnu harmoniku, zvuke tihe kao dah, i zatvorila oči. Malo potom čula sam tih grgot između zvukova, a potom i kлокotanje vode. Ispod nas su, pod mostom, tekli potoci vode. Vazduh je kružio poput lasta iz pećine. Stao je odmah s druge strane, da napuni čuture i napoji kobilu iz zobnice. Zobnica je propuštala vodu, pa je kobila povila glavu da pije dok ne iscuri. On ju je polivao vodom dok joj griva nije bila skroz mokra i ravna, pa joj zagladio slabine, podesio ular i uzde. Umeo je sa životinjama i prema svakoj se isto odnosio, čvrsto i samouvereno, bilo da je zavrtao šiju kokoški ili izvlačio konja iz jarka. Uprkos svem onom zviždanju i retkom blagom pogledu, njegove su te ruke prenosile tamo ili amo. Spustila sam se ispod mosta do potoka, da se umijem i napijem vode i olakšam tamo gde me ne vidi. Htela sam da dovedem mamu i zadignem joj suknje da nečujno čučne. Potok je bio bučan, voda sveža,

grgoljava, zvon zvona ispod mosta, njenog zvona možda, poput one reči koju je izgovorila, a nikog u blizini. Poželela sam da tu ostanemo, male i skrivene kao vodeni vilenjaci što žive među stenjem i u jezercima.

Ali kad sam se vratila gore, on ju je već spustio iz kola. Gaće su joj bile spuštene. Imao je običaj da je prisloni uza zid ili uz ogradu trema, a sad uz kola, i da je čvrsto drži skupivši joj odeću iznad glave. Bila je obnevidelo biće u vreći, sa rukama podignutim i sputanim. Previo ju je ispred sebe da je cilja kao posudu; radio je to kad bi mokrila, a on bio tu da to zna ili da odluči da to mora. Butine su joj bile tako bele, tako blede, a stomak još opušten od blizanaca. Gledao ju je onako sputanu, pa pljunuo u šaku da je očisti.

Mogla sam da je odvedem do potoka, kazala sam.

Pa da ukalja odeću? Fina je kô svila.

Znala je šta treba da radi kad bih je pavela u klozet ili je posela na nokšir kraj kreveta. U kući je bila samo jedna velika prostorija. I danju i noću on bi mi govorio šta je privatna stvar, kad da ne gledam, ali za ovo nikad nije rekao da je privatno i radio je to kad sam u blizini, zvao me da se vratim ako bih se okrenula i otišla.

I sad me je pozvao. Dođi i pomozi joj da navuče gaće.

Gledao me je kako ih navlačim, pa je podigao na noge. Pustio joj je sve slojeve odeće, a ona je spustila ruke i uhvatila se za grudi. Sigurno je ponovo bole ili hoće, pa se osvrnula oko sebe.

Moramo dalje, rekao je tata. Pomogao joj je da se popne u kola i ne uprašnji haljinu. Ti sedi sa mnom.

* * *

U zoru drugog dana videla sam svetla nekog grada, ali sam znala da neće kroz njega proći. Nalazio je zemljane puteve i

staze utrte kroz livade i uvek nosio sekač da preseca bodljikavu žicu. Posle bi je spojio i uvio, ne ostavljajući traga da je tuda prošao. Voleo je da priča o svemu što zna. Kako da se sakriješ tako da ti vidiš a da tebe ne vide. Koje korenje i lišće možeš da jedeš dok se kriješ. Kako da pecaš pomoću savijene zihernadle i parčeta rogoza i s belim crvima što žive pod kamenjem kao mamcima. Kako da uočiš životinjske jame. Kako da napraviš zamku od zelenih mladica tako tankih da i dete može da ih savije, a tako oštarih da probijaju meso. Kako da nađeš Severnjaču. Da nikad ne živiš u gradu, već uvek u unutrašnjosti, duboko zavučen, gde malo ko prolazi. Kao tamo gde smo mi živeli, visoko na grebenu. Pretpostavljala sam da nas je on tamo smestio, pa je znao gde da nas nađe.

Koji li je ono grad?, pitala sam ga. Onaj tamo, između brda. Nije Veston, kazao je. Još ne. Zaobići ćemo ga.

Ti uvek znaš kud da ideš.

Znam kraj, kazao je. Prolazio sam ovuda. Bio čak i u Vestonu, šezdes' četvrte s Vičеровим jurišnicima. Azil je bio dopola sagrađen, već je ličio na zamak. Tad je bio Kamp Azil, a vojska Unije se tek bila povukla. Uzeli smo svu ćebad i svaku mrvu hrane iz ostave. Jug je tad već jeo koru s drveća i ono što smo mogli da ukrademo. Drži uzde. Daj tu usnu harmoniku.

Konj je kaskao. Tata se zavalio, natukao šešir i zasvirao neku melodiju.

Onda se učutao. Zaspao. Zadremao, kako je govorio. To te nosi dalje kad si u pokretu. I budan si i spavaš, kazao je. Ali bila sam tako sama dok sam terala ta kola. Bili smo pod borovima, tako blizu da sam osećala miris četina na granju. S jednog stabla me je gledala velika sova trepćući okruglim narandžastim očima. Ogromne su bile. Kapci kao da su

joj zapinjali da bi se opet širom otvorili. Sova se ispravila, našušurila belo perje na grudima i rastvorila oštar kljun. Jezik joj je izleteo, a zvuk što se zaorio kao da je dopirao sa svih strana. Potom se raskrilila i zamahala velikim krilima, veslajući po vazduhu kao po vodi. Preletela je iznad mene i nestala. Videla sam da joj je ono belo perje prošarano crnim.

Tata se prenuo. Šta to bi?

Sova, kazala sam. Izletela iz drveća, tačno preko nas.

Čuk, je li?

Može biti.

Preuzeo je uzde. Ili možda kukuvija. To je dobar znak, kažu. Ti je nikad nisi videla jer nikad nisi imala ambar.*

A ti?

Šta ja?

Jesi li imao ambar?

Naravno da sam imao ambar, kazao je, tu i tamo. Ti i tvoja mama ga sigurno nikad niste imale. Zacoktao je konju i pucnuo uzdama da ga brže potera.

Pomislila sam kako smo daleko od bilo kakvog ambara, a ime nije zajemčeno. Mami je nadenuo ime po svojoj volji – zvao ju je gospođa dok nije postala gospođica Dženet. A moje je ime izgovarao pogrešno, Konoli umesto Konali. A sovi ime ništa nije značilo. Živela je divlje, i lovila u šumi miševе, tražila jaja, i možda živi baš među ovim borovima. Tata to nije znao. Nije video sovu niti osetio njen pogled.

Jesmo li blizu?, pitala sam ga.

Još malo, kazao je. Malo potom rekao mi je da odem iza i izmuzem je, pažljivo, da joj ne zaprljam odeću. Prebacila sam se pozadi i legla kraj nje. Uvek bi me prepoznala kad smo same, pa mi je spustila ruke na ramena da joj razvežem

* Kukuvija se na engleskom kaže *barn owl*, doslovce ambarska sova. (Prim. prev.)

bluzu. Grudi su joj bile tvrde i bolne. Držala sam krpe na jednoj dojci, a drugu nežno pritisla. Mleko mi je prsnulo preko lica u plavim mlazevima. Napravila sam zdelicu od džaka za brašno i pribila je čvrsto uz nju. Nije dugo trajalo jer sam tačno znala kako. Posle sam osećala lepljivu slatkoću na obrazu i držala sam ruku na licu kad me je privukla sebi. Zaspala sam gladna i čula sam bebe kako plaču negde daleko, kao da će nas njihov zvuk zauvek pratiti.

* * *

Nedugo pošto je svanulo, stali smo i ja sam se pridigla. Tata je zaustavio taljige na širokom zemljanom putu. S jedne strane videla se pruga, iza nje uski potok, pa zaleđe grada. S druge je bio veliki travnjak. Širok pošljunčan put vodio je sve do zamka, a kameni zidovi, visoki četiri-pet spratova, pružali su se sa obe strane dokle pogled seže. Tlo je bilo premreženo prvim stazama, a najšira je vodila do velikih ulaznih vrata. Na polovini puta bio je krug, a u njemu, na sredini, okrugao bazenčić sa fontanom oko koga su bile postavljene klupe. Staza je dalje vodila do kamenih stepenica i zasvođenih vrata. Čovek bi očekivao da će zgrada, sa dugačkim krilima i silnim prozorima i kupolama na krovu, imati više vrata, ali imala je samo jedna, veća od svih koje sam videla, sa ovalnim vitražnim staklima sa obe strane i trouglastim vitražom nad njima. Široka dvorska vrata za princa ili princezu. Vladala je tišina. Tek je svanulo i kameni zidovi izgledali su pre kao plavi nego kao sivi. Bila je tu i kula sa satom, a nad njim šiljak kao na crkvenom tornju. Ne krst, samo šiljak.

Jesam ti rekô?, tata će. Šezdes' metara visoka.

Pravo čudo, odvratila sam.

Dao mi je okruglo ogledalce, malo kao moja šaka. Sredi se, kazao je. Protrljaj oči i rasani se. Probudi je i postaraj se da dobro izgleda. Kosa mora da joj bude zategnuta, a haljina lepo da pada. I vrati mi to ogledalo. Imam ga otkad sam došao u ove krajeve – to mi je amajlija, da tako kažem.

Ustala je kad je videla da je gledamo. Ustao je i on i nagnuo se da joj zategne bluzu. Onda joj je rastresao suknje i zakopčao kopče na pojasu da joj naglasi struk. Izgledala je kao peščani sat sa punim grudima i tananim strukom i suknjama što su se zvonasto širile.

Okrenula sam se da vidim gde ide. Kapije nije bilo kao da je mesto uvek otvoreno. Na tabli je debelim slovima pisalo: *Azil za umobolne Trans-Aligejini*. Ništa se nije čulo, ni unutra ni napolju.

Ovo je za najbolje ljude, rekao je tata. Za fine ljude. Dokle god bude ćutala, biće i ona fina.

Ona nije umobolna, kazala sam. Ponekad mi govori neke reči.

Reći? Oni će znati da joj treba mir, i lek. Na ovakvim mestima smišljaju lekove. Ošinuo me je pogledom. Prioni na posao. Pomozi joj. Fine žene imaju pomoć.

Sišla sam s kola držeći i dalje ono ogledalce. Dao mi je njenu torbu, a ja sam joj pružila ruku. Držao ju je za lakat dok nije sišla. Stala je kraj mene ukočena kao srna i slušala. Ne njega, već kamenje te građevine koja se uzdizala pred njom i pružala na obe strane. Čipkasta izmaglica uvijala se oko kamena, kupola i praznih prozora, visokih borova i hrastova i pustih klupa na tlu.

Da je odvedem unutra?, pitala sam.

Ne ide ona bez tebe, kazao je. Onda je opet seo, spustio uzde sa strane i upro pogled u mene. Konoli, kazao je, kol'ko imaš godina?

Trebalo je to da zna, ali sam mu ipak rekla. Punim trinaest krajem decembra. Rođena sam pošto si otišao.

Rođena šezdes' prve, godine kad su obe strane okupljale vojsku. Visoka za svoje godine, al' sićušna. Premršava za muškarca. Razmišljô sam o tome, ali ostaćeš s njom.

Ovde?

Ovo ti je sad dom. Tamo nema ničeg više. Sve je dato, pa ko uzme.

Dato?

Slušaš li ti mene?

Da, gospodine, kazala sam, jer je voleo da mu se tako obraćam.

Upro je prst u mene i nagnuo se dok mi nije dotakao grlo, onu malu košćicu. Onda me čuj, kazao je. Ja ti nisam tata, nit sam to ikad bio. Nikad nisam vidô ni tebe ni tvoju mamu dok nisam nabasô na vas i ti ne znaš ni kako se zovem.

To je bilo tačno. Ona ga nikad nije oslovila imenom. On nam je na početku naložio da ga zovemo tata, a ona ništa nije rekla.

Ne može jedna ćaknuta žena da podiže troje male dece, kazao je, bez krave i bez muškarca i bez ikog drugog da joj pomaže osim tebe. Ja ne mogu da joj pomognem niti da je se klonim.

Progutala sam knedlu i osetila kako mi njegov prst jače pritiska grlo. Mislila sam da ću se zagrcnuti, ali sam zadržala dah.

I zato nemoj da me tražiš, kazao je, niti da govoriš ikome otkuda si. Ja sam vas samo dovezô ovde iz ljubaznosti. Peške ste išle putem, a kako je ona fina žena kojoj treba utočište, ja sam vas povezô. Bilo mi je usput. Ponovi.

Dovezao si nas ovamo, kazala sam. Bilo ti je usput.

Mleko će joj presušiti za nedelju dana. Do tada to krij. Znaš šta treba da radiš. Gospođica Dženet je fina žena koja

nema nigde nikog. Ti joj nisi rod, već sluškinja. Nemaš kud sem s njom. Ako ti kažu da ne možeš da ostaneš, reci im da imaš napade.

Nemam.

Imaš, a oni će to brzo videti. Ona svetla što ih vidiš. Ne vidi to svako. Kaži da moraš da budeš u sobi blizu nje, da je smiruješ. Prekoputa ili odmah pored. Nemoj da se raspravljaš ili dižeš dževu, inače će vas razdvojiti.

Molim?, odvratila sam.

Teška su vremena, kazao je i pucnuo uzdama. Ti ćeš ispričati priču.

Kola su pošla, a njegove su reči dolebdele natrag s prašinom.

BROJ DUŠEVNIH BOLESNIKA zatvorenih u jednu bolnicu ne sme da prelazi dve stotine pedeset... jer će prenatrpana institucija nesumnjivo imati nepovoljan uticaj na dobrobit pacijenata.

DR TOMAS STORI KIRKBRAJD, 1854.

Konali

NOĆNI ČUVAR

Silno sam želela da smo stigli noću, kad niko ne može da nas vidi, da razmislim o našoj situaciji, ali već se razdaniilo i nije bilo vremena. Stavila sam ogledalce u džep, uzela maminu torbu i uhvatila je ispod ruke. Polako smo pošle pošljunčanom stazom.